

Univerzalni dohodak

Tina Šustić, dipl.iur
Pravni savjetnik SMH-IS

Što je univerzalni dohodak?

- Univerzalni dohodak (na engleskom Universal Basic Income ili skraćeno UBI) je novo osmišljeni instrument socijalne politike.
- Iako postoje različita viđenja oko toga kako on treba izgledati, osnovni UBI model podrazumijeva da svi stanovnici neke zemlje dobivaju određenu sumu novca bez obzira na njihov imovinski status.

Da li je UBI neophodan i da li je održiv?

- O bilo kojem UBI sistemu može se u pojedinostima suditi samo kada sve informacije o njemu budu poznate – pokrivenost, uvjetovanje, način financiranja ovih rashoda itd.
- Ipak, može se reći i nekoliko riječi u načelu o univerzalnom dohotku:
  - ❖ **Prvo**, univerzalni dohodak ima za cilj stabilizaciju tržišta rada prije svega da bi ljudima omogućio lakši prelaz sa jednog na drugo radno mjesto ili kao trajno rješenje za one koji su dugoročno nezaposleni.
    - ✓ Povijest tehnološkog napretka do danas je pokazala da, iako je izgubljen veliki broj radnih mjesta uslijed razvoja tehnologije, to nije dovelo do masovne nezaposlenosti jer su se usporedno sa zatvaranjem starih otvarala i nova radna mjesta, u granama koje do tada nisu ni postojale.
    - ✓ Ukupan broj radnih mjesta nije unaprijed dan niti je ograničen. Također je i nedavno istraživanje Svjetskog ekonomskog foruma pokazalo da će se, iako se očekuje da će se uslijed automatizacije i robotizacije zatvoriti oko 75 milijuna radnih mjesta do 2022., otvoriti dodatnih 133 milijuna. Umjesto UBI, veće okretanje ka obrazovanju odraslih i konceptu cjeloživotnog učenja imalo bi podjednako dobre ili čak bolje rezultate.

❖ **Drugo**, i dalje ostaje otvoreno pitanje da li bi UBI imao utjecaj na promjene kod nezaposlenih ili radnika za traganjem za poslom ili za zalaganje na radnom mjestu.

- ✓ Povezano sa visinom same naknade za nezaposlenost, ali pitanje poticaja u ovom pogledu je važno, jer se u praksi vidjelo da visoke naknade za slučaj nezaposlenosti koje traju dugo vremena loše utječu na želju nezaposlenih da pronađu novi posao.
- ✓ Iz navedenog razloga, u zemljama kao što su Njemačka ili Švedska sistemi ovih naknada su reformirani na način da se iznos naknada smanjuje tijekom vremena (na primjer sa 100% plaće, na 80%, pa na 60%) da bi se nezaposleni ohrabрили da što prije pronađu novi posao, pa čak u nekim slučajevima kada se novi posao nađe, novozaposleni i dalje ima pravo primiti naknadu do određenog iznosa.

❖ **Treće**, veoma je važno pitanje fiskalne održivosti programa univerzalnog dohotka.

- ✓ Procjene su da bi UBI koji bi zamijenio samo socijalnu zaštitu iznosio oko 6% BDP-a novih rashoda za zemlje OECD-a, a kako ove zemlje već imaju visoke javne rashode, to u praksi otežava mogućnost da se povećanjem porezne baze ili poreznih stopa lako sakupe neophodna sredstava (u nekim zemljama OECD-a, kao što su Francuska ili Danska, ukupna javna potrošnja iznosi preko 50% BDP-a).

- ✓ Suma za UBI koji bi zamijenio gotovo sve socijalne servise bila bi mnogo, mnogo skuplja, i u praksi najvjerojatnije fiskalno neodrživa.
- ✓ Pored toga, teško je zamislivo usvojiti takvo rješenje u političkom procesu jer bi time bio pogođen veliki broj službi (zdravstvo, školstvo pre svega), pa bi bilo lakše zamisliti kombinaciju univerzalnog dohotka i postojećih sistema države blagostanja, što bi bio u praksi dupli trošak, ali i u potpunosti fiskalno neodrživo.

Uvođenje temeljnog dohotka u Hrvatskoj?

- U ekonomskom smislu, temeljni dohodak bi si mogle priuštiti države koje su izrazito bogate i koje imaju visoki BDP per capita, velik fond kapitala i visok stupanj tehnološkog razvoja, a naravno i zemlje u kojima postoji visoka stopa zaposlenosti (otprilike 75% radno sposobnih).
- U državama poput Hrvatske, ta stopa kreće se oko 60%, što znači da imamo premalo ljudi koji rade i koji bi uplaćivali novac u sustav iz kojeg bi se isplaćivao temeljni dohodak.

- Druga stvar je da Hrvatskoj još ne prijete robotizacija i automatizacija u toj mjeri jer World Robotics Report pokazuje da dosta zaostajemo za EU po broju robota u industriji.
- Ono što je u ekonomskom smislu najveća prepreka, to je skupoća programa.
- Prema preporukama stručnjaka, temeljni dohodak trebao bi iznositi 60% prosječne plaće, što bi za Hrvatsku iznosilo oko 3600 kuna.
- Kad bi to pomnožili s otprilike 4 milijuna građana, dobivamo iznos od 180 milijardi kuna koje bi svake godine trebao podnijeti državni proračun, a to je jedan i pol hrvatski proračun.
- U tim uvjetima trebali bi u potpunosti "skresati" sve socijalne programe, a to bi proizvelo velike redistributivne efekte.
- Postojali bi građani koji bi bili "neto gubitnici" uvođenjem temeljnog dohotka jer sad dobivaju više (na primjer, branitelji ili 450 tisuća zaposlenih u državi i državnim poduzećima), a to bi bilo politički riskantno.

Koje su pozitivne, a koje negativne strane univerzalnog temeljnog dohotka?

- U postindustrijsko doba, kada se smanjuje broj radnih mjesta u industriji zbog automatizacije, nestaje fond dobro plaćenih radnih mjesta, te se suočava s problemom zapošljavanja tog "viška" ljudi.
- U tom periodu oni prolaze kroz razdoblje velike nesigurnosti i temeljni dohodak bi im trebao ublažiti taj šok.
- Građani koji nisu državljani određene države također bi trebali primati temeljni dohodak i da bi takav transfer smanjio troškove administriranja "klasičnih" socijalnih programa.
- S druge strane, postavlja se pitanje demotivira li temeljni dohodak sam rad i što bi se dogodilo s nekim uslužnim djelatnostima, poput sobarica, kuhara i slično. Poslodavci bi tada trebali ponuditi daleko veću nadnicu da bi ih zadržali na poslu, što bi dovelo do porasta cijena.
- Drugi važan argument je skupoća cijelog programa. Takva politika vlade bi u nekim državama previše koštala i ne bi se mogao zadržati postojeći socijalni sustav.